

Горажде

Сад имам 24 године и прије рата живио сам у Горажду. живио сам са оцом, мајком и сестром. Ишо у школу, средњу. Отац је радио на Дрини, доље. Није било лако наћи добар поса. Шта ја знам, била је нека криза, ал могло се, на примјер, колико сам ја тада видио, колико сам могао размишљати, могло се зарадит. Ко је хтио да ради, могло се зарадит. Нисмо ми сад имали неки луксуз, али имали смо све што смо пожелели. Кад оћу да купим патике, патике, кад оћу ово и тако... Све је нормално текло. А онда, одједном, народ полудио.

У Горажду је било мјешано становништво, Муслимани у већини, Хрвата није било 1-2%, Срба је, можда, било 25%. Били су добри односи између људи. На примјер, ја сам најбоље другове имао Муслимане, Кема и Пјано. Није се то пуно гледало. И одрасто сам с њима. Људи су имали све, све смо имали што је било потребно за живот. Ја мислим да је просто људима било досадно, досадно тако нормално да живе и онда су хтјели да нешто промјене. Ја тако бар имам визију, да су хтјели да се нешто дешава па макар то рат био, нешто другчије, макар и горе било. Него чисто народ је полудио. Био је комунизам четрдесет година, онда је народ одједном видио вишестраначки систем. То ново: 'ајде, оћу ја сад да будем Србин, ја Муслиман. Мало по мало, то се дјелило...из глупости. На примјер ја као Србин, шта ја знам, ударим неког Муслимана. Не завадим ја само себе и њега, него завадим одма сто моји другова, Срба, са сто Муслимана! Тако, на примјер, у једном граду десет људи који су основали СДА или десет људи који су основали СДС, заваде цијели град.

Први пут сам осјетио да ће бити рат кад је запуцало, 4. маја '92 То се добро сјећам. А прије тога је било ексцеса у марту. Барикаде... Задњи дан сам био у школи 21. марта. Иако се у Сарајеву пуцало, све се мислило да ће бити мир, да ћемо се вратит у школу, да је то само привремено, да ће се народ опаметити. Онда је загуљвало и ето ти! четвртог маја баш запуцало, четвртог маја ујутру. И онда је наставило сваки дан. Нестало струје и воде. Мало помало, први људи почели гинути. Мало помало, сваташ да је рат. Знаш да не можеш доле, у град, ал ти ходаш горе, тек кад неко погине, јој, гледаш.

Ја сам имао седамнаест година онда. Нисам неки страх осјећао него ми је било нешто занимљиво. Знаш...гледаш људе, човјека којег никад прије ниси видио... видиш га с пушком...човјека за којег би реко да не зна рјеч проговорит, а он сад с пушком...главни...води неки вод. Ја сам само луто. Отишо горе, на Троврх, на онај репетитор што су га авиони касније срушили. Па, онда на Јабличко Седло. Нисам био војни обвезник, него само ишо, разгледо војску. Војска дође, гледаш каква је бомба, каква је пушка, гледаш муницију. То све ново било за мене. Гледаш тамо граната падне, видиш дим...јој, гледај. Све то мени она четири мјесеца било занимљиво. Онда смо ми омладина у једну муслиманску кућу што је остала, ставили акумулаторе, прикопчали на кастофон, слушали музику... свјеће...оно романтика. Старији су горе, на линији, пуцају, ми се зезамо, слушамо музику. Већ је била линија. Доле су Муслимани. Моја кућа тачно на линији била. Ја кући нисам смио. Спава стари у гаражи. Ја сам спава горе, код ти јарана. Како је који дан пролазио све је било горе. Нападали су и једни, нападају други. Хране је било - било је онда они оваца остало, остало крава, телади. То је сваки дан клало, хранило. Струје и воде није било. Онда су нас они опколили горе, преко Јабличког Седла, Троврх скроз. Ми смо остали доле. Борци оду горе, врате се с линије, говоре неки пробој ће направит. Касније је пробијено преко села и све цивилно становништво је извучено. Камioniма смо ми отишли за Рогатицу. Само сам покупио двије торбе,

гардаробу и немаш ти ту шта носит више. Носиш оно најпотребније, гардеробу и касете.

Било је грозно. Ал најгоре ми је било, на примјер, знао сам да ће овај друг отић негдје, онај тамо, што ћемо се растат. Да смо сви ми отишли у једно и друго мјесто, ништа не би било. Боли ме брига што сам напустио Горажде. Кућа што оста, оста. Ми смо је направили, није она мене.

Ишли смо у Рогатицу. Ту смо били два дана. Па смо онда отишли на Соколац и ту смо били дан. Баш тада је био онај Остојић, премијер. Он говорио останите, сад ћемо се ми вратит, напаст. Баш Биљана Плавшић долазила на Сокоцу. Ми нисмо хтјели. Нису хтјели борци, разочарани што није помоћ никако долазила. Онда отишли за Власеницу. Били један дан. Па смо били у шековићима један дан, у Зворнику. Онда смо отишли у Ужице. Сви. И онда у Ужицу све се то расформирало. Имају ови прихватни центри у Младиновцу, Неготину, Зајечару, ко гдје оће.

Ми смо одабрали Младиновац. Ја сам имао девојку која је избјегла у Аранђеловац. У Аранђеловцу није био прихватни смјештај, него је било најближе Младиновац. Због тога сам ја рекао старцу ајмо у Младиновац. Били два мјесеца у Младиновцу и онда смо отишли за Неготин. Тамо били годину дана и онда се вратили, дошли овде 93. у октобру, новембру. Ми смо нашли кућу. Било је тада доста празни кућа. Дошли смо овде, пошто смо највише фамилије имали. Фамилија ти помогне, да ти кауч, тепих, помогне ти. Било је струје, било је воде. Одма ти дадне хуманитарну помоћ. У некој неизвјесности се живило 93. Онда 94. сам отишо у војску. Моро. Нисам отишо у праву војску због косе. Јер да сам отишо у праву војску моро би да се ошишам. Него сам отишо с овим старијим, са оцем на линију.

Нисам тио бити војска. Пола народа није тило, ал то је било лудо вријеме. Дође војна полиција, пребије те...не мош бит ту, немам гдје тамо. Нисам имо фамилије по Србији да побјегнем. И касније се испоставило, ови што су побјегли најбоље су прошли. Па, војска ко војска. Спавало се свуда, напољу...неки ровови и нека ћебад. Хигијенски услови били минимални, храна мање-више, кување, конзерве. То је све било напето, нервозно. Једни друге би појели да можемо што смо ту. Свак нервозан. Онај што није са женом, што не може да буде с дјецом, што мора ту да дође. Онда кад те пробуду на стражу, у четири кад је најслађе спавати ти мораш два сата да изиђеш напоље с пушком.

Прије сам реко да један човјек завади сто људи. Ја не би пуцао на Муслимана, ал неко запуца и онда ти мораш пуцат, мораш вратит. Није нико имо неку страствену жељу да убија. То је чисто било морање. Моро си. Чисто, тјерала те власт тадашња. Власт те тјерала. Ниси мого добиват ни помоћ ако ниси у војсци, ниси мого добит ни стан. И полиција те тјерала. Хапсила те одмах у затвор и тукла.

Војску сам напустио 95. Свак је био задовољан напустити војску. Добро се сјећам кад су писали, слушали на радију. Да стане, ба, више. То је требало раније. Ја сам сто посто сигуран да се то могло одма 92. урадит.

Овде су старији добро. Отац и мајка, њима је овде нормално. Тих градић, мал. Они раде око земље, обрађују, држе стоку. Ал, за младе је грозно. Па добро...и овде је прије рата било добро. Свугдје је то исто послјије рата. Кад би у Горажду мого живит, можда би се разочаро. Свугдје је било добро прије рата. Свугдје.

Имам другога овде. Цијели град сам упозно, знам све. Мало радим у кафићу. У слободно вријеме зезам се, одем у Вишеград. Имам довољно пара за цигаре, пиће.

Волио би се вратит у Горажде. Под којим околностима? шта ја знам. Да буду нормални људи, да буду колко толко коректни. Не знам како размишљају

Људи који су тамо. Ја немам ништа против да се Муслимани врате овде, ал не знам какво Муслимани у Горажду имају мишљење о нама. Ја пролазим тамо и видио сам кућу... био сам у суботу. Живе неки људи. Нисам био у кући, само прођем поред. Станем мало с колима и баш сам видио дјецу, жену неку. Не знам ко је. Овде се живи од данас до сутра. Не видим будућност.. Прије рата си могло нешто планират. Ето, ја сам са седамнест година планиро завршит школу, одслужит војску, запослит се. Имо сам кућу, спрат свој доле. Сад је то све поремећено. А сад ти немаш шта да планираш. Не знаш ништа шта ће сутра бит. Имам ујака и тетку у Аустралији. Они су отишли прије тријест година. Можда кад ја овај пасош средим, кад би могло некако да се докопам тамо. Моја бака је тамо отишла. И од моје мајке брат и сестра су тамо. У току рата је један рођак отишо тамо. Из Сарајева избјего.

Ма, сви смо ми криви за рат. Сви. Сви становници Босне и Херцеговине су криви за рат.

Никад овде рата више неће бит. Бар док су ови људи живи, ови који су га доживли. Један живот није вриједан овога, а камо ли колко је људи погинло. Ипак, ми смо људи, нисмо животиње. Ја мислим да се може живјети поново у миру, али треба времена. Треба времена, брате! Треба сигурно једно 10, 15 година, минимално, ако не и више, да би се вратило.

А кад би био поново почео рат, одма би отишо одавде. Одмах! Не би чеко ни секунде. Јер знам како би ми било. Онда нисам знао. Прешо би у пустињу, ал само не би ту био.

Од рата су имали интереса ратни профитери. Онај који је, кад се заратило, имо могућности да украде. Онај који је продаво оружје. Ту и војна лица спадају, и политичари, и општинске власти. Мало је ту било поштени људи.

Национални идентитет није ми важан. Важно ми је, ба, да добро живим. Дај ти мени да живим, да се зезам док сам још млад. Послије свега овога није ми ни секунде важно. Ни секунде. А држављанство?! Не знам. Волио би написат држављанство америчко, или руско, или афричко, на примјер. То би ми најдраже било. Свеједно. А задње држављанство што би ставио, то би, на примјер, било држављанство Босне и Херцеговине и држављанство Републике Српске. То би задње било. Волио би сва друга, и албанско, и ирско, било које. Ма, није ми важна ни религија. Не практикујем. Славим оно што сам прије славио. Прије рата је врло мало Срба који су практиковали све то. Врло мало. Док их сад има море. Како су људи превртљиви. Сад нас вјетар дува вако, и они се сви погињу њему. Сутра вако, они сви вако. Сад причамо о Србима, ал тако је исто Муслиманима и Хрватима. Данас имаш 85% Срба да су Срби, а 15% да су остали комунисти. Ја више поштујем оне што су остали комунисти, оних 15% који су били и прије рата, него ови што су преврнули. Значи, сутра, да дође комунизам, они би опет вамо прешли. Безвезе, то је безвезе. Буди оно што јеси ма макар то било и криво

Сад треба радит, треба направит фирме које су биле прије рата, запослит то. Лоповима не треба дат да краду Ја не знам дал сама влада, сам врх, краде. Док год они не буду поштени, не буду како треба, неће ни ово вамо моћи. Данас је све у неком шверцу, све у неким крађама, препродајама. И ко ради поштено не може од плате да живи. Па најбоље би било кад би се старе Југославије вратило, ал никад се не може вратит.

Волио би да одем у Аустралију. Има могућност. Пасош треба гањат, папире некако и отић. Ма, треба отић било гдје. Треба 15 година да прође да народ постане нормалан. И привреда да почне, и економија.

Ма, боли ме брига шта ће бит за БиХ и Републику Српску. Прођоше ми најбоље године. Шта ћу ја касније кад ја будем имо педесет година. Треба вјеровати само себи. Не треба дати да те неко превари.